

УСТРОЙСТВО, УПРАВЛЕНИЕ И ПРАВЕН СТАТУС НА МОНАШЕСКАТА РЕПУБЛИКА СВЕТА ГОРА

*Жасмина Донкова**

КРАТКА ИСТОРИЧЕСКА СПРАВКА ЗА АТОН

Атон, или Света гора, е най-източното разклонение на Халкидическия полуостров в северната част на Република Гърция с обща площ 389 кв. км. Най-високата точка на Света гора е връх Атон (2033 м). Днес на територията на Атон е разположена монашеската република Света гора.

Според изследователите първите жители на Атон били тракийци и пелаги от остров Лимнос. Запазените извори и археологически артефакти свидетелстват, че на територията на днешна Света гора в архаични времена е имало значими антични селища с развита обществено-политическа и социална инфраструктура. Голяма част от тях се появявали, развивали и изчезвали във времето. Според историческите сведения върху повечето от тези развалини са построени днешните светогорски манастири. Манастирът „Есфигмен“ например е построен върху стените на древното селище Сфиги, манастирът „Филотей“ – върху селището Клеони, а градчето Карея – върху Пентаполис, селище, което през предхристиянския период се е славило със своя обществен живот и живописност. Предполага се, че до сегашния манастир „Ватопед“ се е намирало селището Дион, а до самата зографска арсана (пристанище) е било разположено древното селище Сколос.¹

В езическия период думата „атон“ води началото си от теогоничния мит, който разказва за произхода на света и първоелементите и разкрива генеалогията на различните поколения древ-

* Доктор по теология (църковно право), доктор по философия (сравнително религиознание).

¹ Вж. **Зографски, Д.** Из „Български исторически паметници на Атон“. – В: Света гора Атон: Място, единствено в света. URL: <http://ebox.nbu.bg/aton2012/lessons.php> [on-line, 2020].

ногръцки божества. Според фабулата на мита във войната с великаните водач на жителите на Олимп е Посейдон, а противниците им са водени от Атон, който хвърлил огромен камък от Тракия при Посейдон. Камъкът паднал в морето и образувал едноименната планина. Според друга версия на мита Атон е гигант от Тракия, сражавал се дълго с бога на морето Посейдон, като изтръгвал камъни от сушата, с които искал да засипе Посейдон. В крайна сметка Атон загубил битката и бил убит, а тялото му се превърнало в земна маса, владена в морето.

Митологичната история на Атон не приключва само с този мит и неговите няколко версии. Съществува предание, според което в онзи древен период Атонската планина е известна като Аполониада, защото на това място се е намирало едно от най-големите светилища на древногръцкия бог Аполон.

Атон е известен с това, че древногръцкият философ Аристотел често се усамотявал там, за да се отдаде на философски размишления. Той добре познавал мистиката и спокойствието на това място, тъй като родният му град Стагира се намирал в този античен административен район. Във връзка с личността на Аристотел и факта, че е бил учител на Александър Македонски, скулпторът Динократ имал проект за паметник на великия завоевател за възвеличаване на непобедимия дух на човека на връх Атон в близост до светилището на древногръцкия бог Аполон.

Християнската история на Атон започва с църковното предание, според което Света Богородица и свети евангелист Йоан, пътувайки на кораб за Кипър, са застигнати от буря и принудени да потърсят убежище на Света гора близо до мястото, където покъсно е построен Иверският манастир. Божията Майка благодарил на Сина Божи, че е спасил живота ѝ, и възхищавайки се на райската природа на Атон, Го помолила да превърне този район в нейна градина. Още недоизрекла молбата си, и от небето се чул гласът Божи, който казал: „Нека това място бъде твое наследство и твоя градина и убежище за всички, които търсят спасение и духовна мъдрост“. По тази причина всички манастири на територията на Света гора почитат Света Богородица като покровителка на тази свята земя.

Според голяма част от изследователите на монашеството в Света гора християнството започва да се разпространява твърде

рано по тези земи. Съществува предание, че още Константин Велики създава тук манастира „Костамонит“. По-късно неговият пример е последван от император Теодосий Велики, който построява манастира „Ватопед“.² Именно оттогава тази територия започва да се обитава предимно от монаси. През VII в., когато Византийската империя е изправена пред арабската експанзия, император Константин IV е принуден да сключи мирен договор с арабите, но цената е била отстъпване на големи територии от империята в тяхна полза. По този начин едни от големите центрове на монашеството – Палестина, Египет, Сирия, остават във владение на арабите. Това създава огромни пречки пред монасите, практикуващи монашески живот в тези земи, още повече че голяма част от съществуващите там манастири са разрушени. Изложени на тежки преследвания, монасите се разпръсват из цялата империя. Именно тогава император Константин IV разрешава преселението им в земите на Атонския полуостров. Шестият Вселенски събор приветства и потвърждава императорското решение въпреки съпротивата на мнозина от монасите преселници да живеят в една общност. Век по-късно император Йоан Цимиски издава указ за създаването на единна общност на монасите в земите на Атон. В това време е създаден и устав на монашеската общност, известен под името „Трагос“ (в превод „Козел“), защото е бил написан върху кожата на козел. Векове наред светогорските манастири се радвали на вниманието и подкрепата на византийските императори. По-късно император Василий I Македонец предал целия полуостров във владение на монасите, а през 934 г. император Роман Лакапин освободил атонските монаси от всякакви данъци и повинности.

През 1046 г. император Константин IX Мономах признава Атон за център на монашеството и му дава официалното име „Света гора“, което се употребява и в наши дни. Единадесети век е период на разцвет на монашеството на Света гора, когато хора от различни народности идват на Атон, за да се приобщят към неговото духовно богатство. Оттогава датира и административно регламентираната забрана за влизането и пребиваването на жени

² Пак там.

на Света гора заради абсолютното уединение и размисъл на светогорските монаси.

От създаването и правното регламентиране на монашеската република се наблюдава голямо разнообразие от различни форми на монашески живот. В средата на IX в. на Атон има както общежителни (киновийни) манастири, така и отделни отшелнически групи. Свидетелство за това е текстът на един от сигилиите на Василий I Македонец от юни 883 г., където се разграничават атонските монаси, живеещи извън манастирите, и тези, „които са разпънали скромните си шатри в тях“. Не е изяснен обаче от историци и богослови въпросът как в тези ранни монашески обители се е определяло кои от монасите да следват исихасткия начин на живот.

Началото на построяване на манастирите в Света гора е поставено с Великата лавра, която е най-старият и най-големият от тях. Той е основан през 963 г. от монаха Атанасий Атонски, родом от град Трабзон. Първи ктитор на манастира е византийският император Никифор II Фока, който тогава е военачалник и близък приятел на св. Атанасий. В пещерното и отшелническото монашество св. Атанасий въвел системата на общежитие (киновия), която по-късно се превръща в основен модел за монашеско съжителство.

След Четвъртия кръстоносен поход светогорските монаси са принудени да приемат покровителството на папа Иннокентий III. Тази каноническа зависимост продължава до възстановяването на Византийската империя. След падането на Константинопол под османска власт през 1453 г. Света гора се намира под владичеството на Османската империя. Следва период на османско владичество в продължение на четири века. В този период Османската империя признава на светогорските обители качеството на свещени и нарича Атон страна, където денем и нощем се слави името на Бога.³ Същевременно на манастирите са наложени тежки данъци, което кара светогорските монаси да молят за икономическа и друга помощ православните владетели. По тази

³ Вж. **Славов, П.** Историческа традиция и съвременни реалии на православното подвижничество и поклонничество от Русия в Света гора (XVIII–XXI в.). Пловдив: ПУ „Паисий Хилендарски“, 2017, с. 158.

причина на манастирите е позволено да събират дарения от православните народи.

По време на Балканската война гръцката флота освобождава Света гора и гръцкото правителство преодолява усилията на Русия да наложи своето влияние върху монашеската република. С договорите от Букурещ, Ньой и Лозана на Света гора се признава статут на автономна, свободна част от гръцката държава, която през 1926 г. издава декрет за утвърждаване на учредителния устав на Света гора, а през 1927 г. гръцкото правителство ратифицира Органическият устав на управлението на Света гора.

УСТРОЙСТВО И УПРАВЛЕНИЕ НА СВЕТА ГОРА

Автономната монашеска република Света гора включва 20 манастира, които са подредени в строго определена йерархия. Тази йерархия не може да бъде променяна, не може да бъде променян и броят на манастирите.

С изключение на манастира „Зограф“, в който монасите и послушниците са българоговорещи, в манастира „Хилендар“ – сръбскоговорещи, и в манастира „Св. Пантелеймон“ – рускоговорещи, във всички останали монасите и послушниците са гръцкоговорещи.

Според гръцката Конституция Атонската планина (Света гора, *Ιερά Κοινότης Αγίου Όρους*) е самостоятелна административно-политическа единица с правото на самоуправление, което се извършва от Светата община, управляваща автономията. Главен град и административен център е Карея, която е и седалище на губернатора като представител на гръцката държава. Той има статут на областен управител.

Освен 20-те манастира на територията на Света гора има и 12 скита (по-малки манастири), метоси, както и над 600 келии, каливи и катизми.⁴

⁴ Каливата (къщичка) е жилище, по-малко от келията, с вътрешен храм и без земен участък. Дава се от манастира на един човек или на група от двама-трима на още по-ниска цена от келията. Скитовете представляват организирани общини, състоящи се от каливи или келии, които с времето се устройват като отделни манастири, но са изцяло подчинени на манастира, на чиято канонична територия се намират. Исихастириите са отшелнически пещери, разположени в уединени места предимно в югозападната част на полуострова.

В духовно отношение Света гора е под омофора (духовно попечителство) на Цариградската патриаршия в Истанбул. Монашеската република има пълна административна независимост от Цариградската патриаршия, но в канонично отношение на Вселенския патриарх е поверено правото на надзор върху духовния живот. За тази цел патриаршията изпраща там свой епископ, който обаче няма църковно-административна власт, а може само да извършва ръкополагания на йеродякони и йеромонаси по решение на даден манастир.

Обитаването на Атон е разрешено само за монаси и послушници (хора, които се готвят да приемат монашество). За тях още в „Тράγος“ на император Йоан Цимисхи е записано, че „те трябва да се приемат вътре в манастирите и не трябва да остават извън светите им стени“. Игумените на манастирите са тези, които вземат решение относно приемането на монаси и послушници.

Административното управление на монашеската република се осъществява от Свещения кинотис (Светата община), който се състои от представители (антипросопи) на всичките двадесет манастира. Всеки манастир избира своя представител ежегодно, като мандатът на Кинотиса започва от новата година (14 януари нов стил).

До началото на XIV в. монашеската република не е имала висш църковен ръководител (епископ). Тя се е подчинявала на византийския император, но само в административно отношение. Според изследователите това изключение не нарушава каноните на православната църква, тъй като Света гора е „дял“ на Божията Майка и тя като покровителка на това свято място е и игумения на всички манастири. През 1313 г. обаче император Андроник II Палеолог издава хрисовул, според който Атон започва да се подчинява на Вселенския патриарх, но се запазва властта на Прота – уважавания от всички Старец, избран от всички манастири за една година. По-късно, през втората половина на XVII в., властта на Прота била прекратена и местното управление на Атон започнало да се осъществява от Кинотиса – събрание от духовни старци, избирани от двадесетте манастира. От това време датират също броят и йерархията на манастирите на Света гора.

Днес Свещеният кинотис в Света гора дава възможност на всичките пълноправни и самоуправляващи се манастири да се

представляват с равни права помежду си. По този начин е изграден единен монашески организъм в духовно и административно отношение. Свещеният кинотис на Света гора е постоянен орган на административно управление (чл. 11 и 14 от Устава на Света гора), който заседава три пъти седмично. За да са легитимни решенията, вземани от Кинотиса, е необходимо да присъстват най-малко две трети от членовете му, т.е. 14 антипросопи. На заседанията му може да бъде поканен и губернаторът на Атон. Приетите от Свещения кинотис постановления стават част от гръцкото законодателство, като по този начин се осигурява тяхната валидност. Изпълнителен орган на Свещения кинотис е Свещената епископия. Дейността на Свещения кинотис и на Епископията, както и отношенията между отделните манастири и административното управление на Атон се регулират от Органическият устав на Света гора. Неговите текстове са инкорпорирани в Конституцията на Република Гърция, както и в множество гръцки закони. Пример за такива правни разпоредби са тези, които регламентират начина на влизане на поклонници и превозни средства на Атон, уреждането на морския транспорт и придвижването вътре в полуострова, строежа на пътища и изграждането и ремонта на манастирски сгради.

Изпълнителната власт в монашеската република се осъществява от Свещена епископия (букв. „началство“, „надзор“), чийто състав е четиричленен и се сменя всяка година. Първият по ред член на четиричлениния ѝ състав носи титлата „протепистат“ (първи надзирател), той председателства заседанията на Епископията. Всички епископи по права са равни помежду си, затова всеки от тях получава по една част от четириделния печат на Свещения кинотис с образа на Божията Майка. При отсъствие на някого от епископите неговата част от печата може да бъде прехвърлена на негов заместник и никога на друг член на Епископията (чл. 29–31 от Устава на Света гора). Епископията следи за поддържането на чистотата и реда в Карея, определя цените на храните, следи за поведението на монаси, послушници и поклонници. При нарушаване на правилата за благоприличие и на реда на Света гора от страна на поклонници Епископията с помощта на служителите на реда може да принуди тези поклонници да напуснат територията на монашеската република.

Редовните заседания на Свещената епистасия се извършват всяка година в началото на юни или по всяко време при извънредни ситуации. От 1972 г. манастирът „Есфигмен“⁵ не участва в общите прояви и не изпраща свой представител в общите управленски органи (Свещения кинотис и Свещената епистасия), както и не позволява решенията на Кинотиса да бъдат прилагани по отношение на манастира. По тази причина преди няколко години е създадено ново братство на манастира, лоялно към управлението на Света гора, но и досега то не е допуснато в манастира, а обитава място близо до Карея.

За излъчването на представители за Свещената епистасия манастирите на Света гора са разделени на пет групи, във всяка от които влизат по четири манастира. Групите са подредени, както следва:

Първа група: Великата лавра, „Дохиар“, „Ксенофонт“, „Есфигмен“.

Втора група: „Ватопед“, „Кутлумуш“, „Каракал“, „Ставроникита“.

⁵ „Есфигмен“ е един от най-старите атонски общежителни манастири (основан през XI век). Както и останалите светогорски манастири, манастирът е преживял периоди на подем и разорение, но и до днес е съхранил множество православни светини и огромна библиотека. Есфигменските монаси днес не са в общение с другите светогорски манастири. Те признават Вселенската патриаршия като институция (под чиято духовна юрисдикция е Света гора), но не приемат линията, следвана от патриарсите от по-ново време, църковно-политически и догматически. След замяната на Юлианския с Григорианския календар през 1924 г. те престават да споменават Константинополския патриарх в молитвите си ведно с останалите монаси на Света гора. Заради тези си възгледи монасите от „Есфигмен“ са наричани зилоти. С понятието „зилоти“ на Света гора се означават онези от несъгласните с провежданата от Вселенската патриаршия прокуменическа политика монаси, които са възприели като крайна мярка прекъсването на каноническото общение с Вселенския патриарх и с останалите православни църкви.

Протестът на монасите от „Есфигмен“ ескалира след двустранното снемане на анатемите от XI в. от патриарх Атинагорас и папа Павел VI през 1965 г. Първоначално Свещеният кинотис (органът на монашеско самоуправление в Света гора) решава, че всеки от манастирите е свободен сам да избира реакцията си по отношение на снемането на анатемата от еретиците. Не след дълго обаче под влиянието на патриарх Деметриос Свещеният кинотис изключва представителите на „Есфигмен“ от заседанията си, а през следващата (1974) година изолира „Есфигмен“, като прекъсва пощенските и другите му комуникации, сменя игумена и нарежда на монасите да напуснат Света гора – на което братството не се подчинява.

Трета група: „Ивер“, „Пантократор“, „Филотей“, „Симонопетра“.

Четвърта група: „Хилендар“, „Ксиропотам“, „Св. Павел“, „Григориат“.

Пета група: „Дионисиат“, „Зограф“, „Св. Пантелеймон“, „Констамонит“.

Всяка година една от петте групи излъчва представител и така се образува съставът на Свещената епистасия, като представителят на първия манастир от всяка група се явява председател на Епистасията.

Днес в Света гора съществуват два вида монашески общности: **идиоритмични** (отделножитийни) – по-лека форма на отшелничество, при която монахът има своя лична собственост и спазвайки задълженията си, живее под духовно ръководство на Старец. Другата форма е киновия (общезитие) – по-архаичната, строга форма, където монахът няма право на лично имущество и всички дейности са съвместни. Монасите от идиоритмичната форма биват килиоти и кавиоти. Килиотите са група монаси, които живеят отделно от манастира и формират вид министопанство – имат малка постройка с параклисче, помещение за хранене и спане.

Всички манастири на Света гора са общежителни (това е обичайната днес форма на монашеско съжителство; другата е идиоритмичната, букв. „в свой ритъм“, при която монасите живеят в един манастир, имат общо богослужение, но нямат обща трапеза, т.е. не се хранят заедно; нямат игумен, а събор на старците епитропи).

Постоянните монашески съдилища (диказии) от първа инстанция се състоят от игумена и съвета на манастирските братя. Съдът на втора инстанция е Свещеният киногис, който приема жалби само при строги присъди в рамките на петнадесет дни от датата на уведомяване на обвиняемия. Най-висшата съдебна власт принадлежи на Извънредното събрание. Константинополският патриарх и неговият Свети синод действат като върховна съдебна инстанция по въпроси от духовно естество – относно чистотата на църковната доктрина и каноничната дисциплина (чл. 41–83 от Устава на Света гора). Наказателните дела са от

компетентност на гражданския съд в Солун (чл. 7 от Устава на Света гора).

За разлика от манастирите скитовете към тях се отличават коренно един от друг. Общежителните имат вида на манастирите, а необщежителните приличат на обикновени селища с по 30–50 къщи (келии). Във всяка от тях живее по един старец със своите двама или трима монаси или послушници. Те нямат почти нищо общо със своите съседи освен съборната църква. Около келиите има малко дворно място и градинка, а някъде – и параклис. Повечето от келиотите (монаси, обитаващи келиите) се препитават от плодовете на личния си труд по своите и чужди градини или чрез изработване на броеници, кръстчета и други църковни предмети.⁶ Келиите на Атон се приемат като самостоятелни братства. Част от тях, особено руските и румънските, са сравнително обширни – с големи постройки и просторни храмове. Тяхната зависимост от манастирите е по-голяма, отколкото тази на скитовете.⁷ За всякакъв нов строеж или по-голям ремонт, за всеки новопостъпил брат келиотите са длъжни да искат специално разрешение от манастира патрон. Често тези разрешения се получават срещу внасяне на значителни суми в касата на манастира. В келиите вътрешното управление на братството е изцяло в ръцете на Стареца, на чието име се води и келията в манастирските кондики. Старецът разполага неограничено с келията и нейния имот – той може винаги да я преотстъпи срещу заплащане, както и да отстрани един или друг монах или послушник.⁸ След смъртта на Стареца го замества записаният след него, който вече става Старец. Келиите не притежават значителни имоти. Те стопанисват своя малък район, който може да бъде засаден с културите, които виреят там – лозе, маслинови или лешникови дървета.⁹

В монашеската република съществува още един начин на подвижничество, който е най-аскетичният. Това са така нарече-

⁶ Вж. **Зографски, Д.** Из „Български исторически паметници на Атон“. – В: Света гора Атон: Място, единствено в света. URL: <http://ebox.nbu.bg/aton2012/lessons.php> [on-line, 2020].

⁷ Пак там.

⁸ Пак там.

⁹ Пак там.

ните анахорети аскети. Мнозина от тях с години не срещат жив човек. Хранят се обикновено с тревата, корените и плодовете, които се срещат в местността, която обитават, или пък със сухарите, които им се оставят от манастирите на определени места, където те идват да си ги вземат.¹⁰ Този вид монашество се среща под скалите на Атонския връх, където местността е най-недостъпна.

Ако висш клирик (епископ) реши да отиде на поклонение на Света гора, той е длъжен да получи благословение от Вселенския патриарх. Това се прави с цел да не се допускат неканонични ръкополагания на клирици на Атон. Всички останали, които желаят да посетят Света гора, са длъжни да получат разрешение от Поклонническата служба в Солун.¹¹ И днес, както в древността, посещението на жени в Света гора е забранено. Във връзка с това е интересно да се спомене, че по време на гръцката гражданска война Атон е убежище за много бежанци, между които е имало жени и девойки.

ПРАВЕН СТАТУС НА МОНАШЕСКАТА РЕПУБЛИКА СВЕТА ГОРА

Съгласно законодателството на Република Гърция правният статус на монашеската република е уреден по следния начин: в чл. 105 от трета глава на Конституцията се сочи, че районът на Света гора в съответствие със своя древен привилегирован статут е самоуправляваща се част от гръцката държава. Тя е територия, върху която суверенитетът на гръцката държава е ненакърнен. В духовно отношение монашеската република е под пряката юрисдикция на Вселенската патриаршия. Всички лица, водещи монашески живот на нейна територия, придобиват гръцко гражданство без допълнителни формалности след приемането им като послушници или монаси в някой от манастирите. Света гора се управлява според текстовете на Органическия устав, който е одобрен от Вселенската патриаршия и гръцкия парламент. Тери-

¹⁰ Пак там.

¹¹ Вж. Кратка справка за атонските манастири. URL: https://dveri.bg/component/com_content/Itemid,99/catid,64/id,12685/view,article/ [on-line, 2020].

торията на монашеската република се освобождава от отчуждаване. Администрацията ѝ се управлява от представители на светите манастири, съставляващи Светата община. Не се допуска никаква промяна в административната система, в броя на манастирите на Света гора или в техния йерархичен ред. В монашеската република е забранено да живеят неправославни или схизматични¹² лица. Гръцката държава администрира и осигурява обществения ред и сигурност на територията на монашеската република. Митническият и данъчният режим на монашеската република са определени със специален закон. Поради тези нормативни разпоредби на територията на Света гора освен официалния представител на гръцката държава, чието седалище е в столицата Карея, действат и редица държавни органи – полиция, пристанищен корпус, различни поделения на Министерството на икономиката и финансите, на Министерството на културата, на Министерството на Македония и Тракия.

Съгласно действащите закони губернаторът на Света гора се назначава с указ на президента на Гърция по предложение на гръцкото Министерство на външните работи. Той упражнява надзор за законността на територията на монашеската република. По традиция за такъв представител се назначава някой от професорите на Богословския факултет на Солунския университет. Той отговаря за полицията, за отдела за регистрация на чуждестранни граждани и за митниците. Гражданските офиси се намират в Карея и Дафни. Гражданският управител поддържа постоянна връзка с управителните власти на двадесетте манастира. Освен по административни въпроси законът задължава управителя да поеме определени отговорности дори при нарушаването на църковните канони, тъй като тези от тях, които се намират в Органическият устав, са гласувани от гръцкия парламент и имат силата и значението на закон.

¹² Схизматик е лице, което живее в разкол/разделение от Православната църква въпреки православните си възгледи. В източното православие думата „разкол“ се използва за обозначаване на административно или канонично разделение. Най-често този термин се свързва с административно отделяне на част от духовенството от източното православие вследствие на изпадане в ерес или заради непризнаване на духовното ръководство.

Съгласно Закон 2594/1998 губернаторът „упражнява изключителните права на Република Гърция“ за осъществяване на контрол за точното изпълнение на светогорските уредби и за опазване на обществения ред и сигурността в района на Света гора. Поради особения статут на областта законът в този случай дава изрични пълномощия, които позволяват на управителя по-ефективно да използва силите за сигурност.

Света гора не е субект на международното право, затова монашеската република не може да бъде страна по международен договор.¹³ Тя обаче е обект на международното право. Някои от нормите на вътрешното си право, отнасящи се до Света гора, гръцката държава е успяла да включи в международни договори.¹⁴ Така например забраната жени да посещават Света гора по настояване на гръцката страна е включена в договора за присъединяване към Европейската общност и по този начин е заобиколено европейското законодателство, което дава свобода на придвижване на всички граждани на територията на Европейския съюз независимо от техния пол.¹⁵ Според гръцкото законодателство посещението на Света гора от жени е криминално деяние, за което може да бъде наложено наказание лишаване от свобода до една година. Всички манастири в Света гора са лица на гръцкото публично право (не на частното) и като такива имат редица законови ограничения за разпореждане със собственото си имущество, включително с имуществото, което се намира извън границите на Света гора.¹⁶

Статутът, опазването, поддръжката и организацията на редица дейности, отнасящи се до голяма част от движимото и недвижимото имущество на Атон, се определят от различни закони в гръцкото законодателство.¹⁷ За контрола и изпълнението им се грижат различни държавни институции.¹⁸ За да излезе от Света гора какъвто и да е предмет от категорията „движимо наслед-

¹³ Вж. Стоянов, С. Юридическа справка за статута на Света гора. URL: <http://www.pravoslaviето.com/manastiri/aton/> [on-line, 2020].

¹⁴ Пак там.

¹⁵ Пак там.

¹⁶ Пак там.

¹⁷ Пак там.

¹⁸ Пак там.

ство“ на манастирите, е необходимо съгласието на съответния манастир, на Свещения кинотис (Света гора) и на няколко гръцки държавни институции.¹⁹ Позволява се само временен износ на движимо имущество и по никакъв повод – постоянно.

Днес монашеската република Света гора – Атон се приема като духовен център на източното православие и православното монашество със запазени във времето аскетско-отшелнически традиции. Преминала през различни идейни оттенъци, отшелническата традиция на полуострова се обособява през X–XI в. във вид, който в известна степен е запазен и до днес. В продължение на векове тук са създадени благоприятни условия за разцвет на църковната книжнина и изкуството. Запазени са множество документи не само за атонските манастири и манастирската общност, но и извори на православната духовност. Света гора е не само място на източноправославната верска устойчивост, но и неугасващо огнище на народностна духовна култура на балканските православни народи.

¹⁹ Пак там.